

Ольга Керц (Київ)

РИМО-КАТОЛИЦЬКА ПЕРІОДИКА В НАЦІОНАЛЬНОМУ МЕДІАПРОСТОРИ УКРАЇНИ

Другий Ватиканський Собор став передумовою функціонування мас-медіа Римо-Католицької Церкви, визначивши засоби масової комунікації стратегічним об'єктом для поширення ідей Церкви, християнського виховання¹. Завдяки актуалізації релігійної свободи з набуттям Україною незалежності національні конфесійні ЗМІ (в тому числі і римо-католицькі) отримали поштовх до розгортання активної діяльності, а також шанс на неупереджений науковий аналіз. Сьогодні українські римо-католицькі медіа є вагомою складовою системи національних релігійних видань, які, в свою чергу, є одним із сегментів ЗМІ держави. Тому вивчення в контексті мас-медіа України періодичних видань Римо-Католицької Церкви є необхідним для створення цілісного образу національного інформаційного простору. Цим обумовлена **актуальність теми**.

Метою дослідження є виявлення типологічних характеристик мас-медіа, що виходять під егідою Римо-Католицької Церкви в Україні. Для реалізації поставленої мети потрібно розв'язати такі завдання: віднайти та описати українські римо-католицькі видання; на основі праць провідних українських та зарубіжних науковців розробити типологічну парадигму для дослідження означених ЗМІ; проаналізувати часописи за визначеними параметрами.

Рівень досліджуваності теми. Мас-медіа РКЦ в Україні сьогодні є малодослідженим сектором ЗМІ. Відомості про окремі римо-католицькі видання, їх структуру та контент можна віднайти у науковому доробку І.Скленара, а підходи щодо визначення типоформуючих ознак конфесійної преси містяться працях А.Бойко, О.Кузнецової, А.Юраша, І. Мілясевич. Проблема типології в ціло-

---

¹ Церква і соціальна комунікація // Найголовніші документи Католицької церкви про пресу, радіо, телебачення, інтернет та інші медіа / упоряд. і наук. ред. М.Перун. – Львів, 2004.

му, а також окремі поняття і визначення розглядали В.Різун, Т.Скотникова, М.Недопитанський, М.Шкондін, Л.Реснянська, О.Акопов, Л. Кастрюліна, С.Кулешов, О.Гречихін, Н.Зелінська, Б.Тяпкін, Г.Швецова та ін.

Наукова новизна зумовлена тим, що в цьому дослідженні вперше робиться спроба описати всі мас-медіа РКЦ, які виходили і виходять в незалежній Україні, сформувані парадигму для дослідження їх стійких ознак.

Згідно з результатами нашого пошуку, під егідою Римо-католицької церкви в Україні впродовж 1991-2011 рр. виходило 34 періодичних видань. Зазначимо, ми відкинули римо-католицьку періодику інших країн, які з перекладом українською мовою або без нього функціонують на території нашої держави (наприклад, часопис молитовних груп “Світло Марії”), а зосередились виключно на вітчизняній медіа-продукції римо-католиків. Нам не вдалося знайти примірники чи хоча б розширену інформацію щодо шести часописів: “Замкова гора”, “Благовіщення”, “БРІ “Кайрос”, “VIA”, “Magnificat”, “Мир вам”. Ще два часописи видавались іншими мовами: “Uj Najtas” (“Новий паросток”; м. Мукачеве, Закарпатська область) – угорською мовою, та “Голос Поділля” (м. Городок, Хмельницька область) – польською мовою. Тож наше дослідження заявленого сегменту буде ґрунтуватись на 26 часописах РКЦ в Україні.

“Ave Maria” (“Радуйся, Маріє”) – газета, заснована римо-католицькою громадою м. Вінниці в 1991 році. Видавцем цього видання стала Кам’янець-Подільська римо-католицька дієцезія. Періодичність виходу газети не була чіткою, проте можна простежити намагання редакції до щомісячного виходу. У виданні вміщувались матеріали одразу двома мовами – українською та російською.

“CREDO” — загальноукраїнський католицький суспільно-релігійний часопис, що висвітлює питання віри в сучасному світі. Журнал було засновано 1992 року, проте впродовж 2002-2005 рр. не видавався. Суспільно-релігійний сайт часопису (www.credo-ua.org) позиціонує себе як місце, де можна отримати інформацію про Католицьку Церкву в Україні та світі, прочитати послання і проповіді Папи та єпископів, ознайомитись з позицією Церкви стосовно різних питань, тенденцій і явищ, дізнатися новини про життя Церкви за океаном та про останні події у рідній парафії, а також про

інші аспекти життя суспільства та моральності. Власне, сайт “CREDO” є більш інформаційно насичений, різносторонній порівняно з паперовою версією часопису.

“Католицький вісник” – двотижневик католицьких парафій України, заснований в 1993 р., функціонує і сьогодні. Це всеукраїнський часопис, що видавався в різних форматах: “Парафіяльна газета” у вересні 2008 р. стала журналом “Католицький вісник”. Періодичність виходу – двічі в місяць (за винятком 2002-2004 рр., коли часопис був щотижневиком). Тематичне коло журналу доволі широке: новини з Ватикану та світу, огляди й статті про події в Церкві в Україні, коментарі до недільних читань, пояснення Літургії, роздуми над Святим Письмом, статті молодіжного, соціального, історичного, культурного спрямування тощо.

Катехично-інформаційний додаток до “Парафіяльної газети” – “Проповідник” (1999-2001 рр.). Тут роз’яснювались основні постулати церкви, таїнства (хрещення, шлюб, сповідь, миропомазання, священство тощо). Журнал видавався українською мовою.

Ще один додаток до “Парафіяльної газети” – “Соціум”, на сторінках якого обговорювались політичні, соціальні проблеми. Часом він навіть не відділявся від газети, а займав кілька її шпальт.

“Колегія” – науковий журнал, заснований отцями Домініканами при Коледжі св. Томи Аквінського (м.Київ) у 1994 р. Основною метою видання редактори вважали пошук правди представниками різних конфесій, активний діалог між церквами. Про високий науковий рівень цього щоквартальника говорив у розвідці дослідник І.Скленар². Щоправда, вихід “Колегії” двічі уривався: наявні номери видання 1994-1995 рр., 2000-2001 рр., 2008-2009 рр.

“Radoňž Wiary” / “Радість віри” – релігійно-суспільне кварталне видання Римо-католицької парафії св. Варфоломія в м. Дрогобичі (Львівська область), засноване 1994 р. Інформація на шпальтах двомовного щоквартальника в основному стосується життя Церкви у світі і Україні (з акцентом на західноукраїнський регіон).

“Woianie z Wołynia” / “Волянина з Волині” – ще одне дієцезіальне видання, в якому вміщуються матеріали і українською, і польською мовами. Часопис римо-католицької парафії в м. Острозі

---

² Скленар І. Католицька преса в умовах відновленої української держави (1991-2001) // Вісник Львівського університету. Сер.: Журналістика. – Львів, 2004. – Вип. 24. – С.177.

(Рівненська область), який засновано в 1994 році, продовжує видаватися сьогодні з періодичністю один раз на два місяці. Основна увага видання зосереджена на висвітленні історії і сучасного життя регіональної церкви, праці волинських отців, святих тощо.

Щоквартальний журнал “Посланець Божого милосердя” заснований Товариством Католицького Апостольства (отцями-паллотинами) в 1995 році в Житомирі. Зміст часопису складає історія культу Божого милосердя, вервиця до Божого милосердя, різні свідчення віри та проблеми, пов’язані з релігійним життям.

“Слово між нами” / “Слово с нами” — видання Ордену отців Маріан, що було засноване 1996 року в Харкові. Журнал є частиною світової сітки видань “The Word Among Us”, проте український часопис є унікальним за своїм контентом, а не лише перекладом закордонних версій. “Слово...” продовжує видаватися і сьогодні. Виходить щомісяця двома мовами – українською та російською. За задумом редакторів, проект має просвітницьке, культурне і духовне спрямування. Редакція “Слова...” також готує до друку бюлетень Харківсько-Запорізької дієцезії “Slavorum Apostoli”, який щокварталу подає інформацію, що стосується багатьох аспектів церковного життя дієцезії.

Дитячим додатком до журналу “Слово між нами” є щомісячний часопис “Зернятко Слова” / “Зернышко Слова” (1999-2001 рр.), заснований релігійною місією “Католицька служба милосердя” РКЦ. Це повноколірний двомовний християнський журнал, який свою місію бачить у допомозі виховувати дітей у християнських традиціях і залучати їх до світового культурного надбання. Його цільовою аудиторією є діти 4-11 років.

Журнали “Християнське слово” (м. Красилів; м. Рівне; м. Вінниця) – часописи Братів Менших Капуцинів в Україні, засновані в різних містах. Всі видання є журналами із однією тематичною спрямованістю, видаються українською мовою. Часописи присвячені євангелізації християн, відродженню духовності та моральності.

“Наша парафія” – газета римо-католицької парафії Матері Божої Ангельської у м. Вінниці. Часопис засновано в 1998 році. На сторінках газети в основному висвітлюються події з життя парафії, регіональної церкви, паломництва, життя святих тощо.

Бюлетень “На шляху” видавався в м. Чернігові з 2000 року на правах рукопису. Це — дієцезіальне видання, засноване парафією Святого Духа. Часопис в основному концентрувався на місцевих подіях, розпорядженнях отців церкви, житті місцевої католицької громади тощо.

“Діти Непорочної” — часопис для християнських родин, заснований релігійним видавництвом “Добра книжка” в 2000 році, видається сьогодні періодичністю один раз на два місяці у Львові. Головна мета — збереження родинних цінностей, виховання в християнському дусі.

Дитячий журнал “Водограй” заснований в м. Києві в 2001 році (до 2005 р. — “Твій журнал”), видається і сьогодні. Аудиторія журналу — діти віком від 6 до 13 років. Понад три тисячі примірників журналу висилаються безкоштовно дітям сиротам в українські школи-інтернати, частина накладу (російськомовний варіант журналу) розрахована на закордон — розповсюдження в Росії і Білорусі. Головною метою редакція вважає розвиток у дітях високих моральних і духовних цінностей, ознайомлення з основами християнського життя.

“Studia Catholica Podoliae” — щорічник Вищої духовної семінарії Святого Духа Кам’янець-Подільської римо-католицької дієцезії, філії Латеранського університету в Римі, заснований в 2003 р. В наукових статтях фактично відбивається, документується наукове й літургічне життя семінарії, досліджується історія дієцезії, а також ґрунтовні розвідки професорів семінарії у царині етики та моралі.

“Голос отця Піо” — це українська унікальна версія відомого у католицькому світі часопису “Voce di Padre Pio”. Перший номер видання української кустодії Ордену Братів Менших Капуцинів вийшов у 2004 році у Вінниці. “Голос...” являє собою всеукраїнський повноколірний журнал, на сторінках якого розміщуються публікації, що розкривають події з життя св. Отця Піо, його листи, матеріали, що розкривають тему францисканської духовності, зачіпають важливі проблеми духовного життя, а також розповіді про святих францисканців тощо.

Часопис “Розарій” відносимо до видань монаших орденів, місій, спільнот, оскільки його започаткували і видають сестри-урсулянки у Вінницькій області з 2007 р. Основу видання складають моли-

товні та катехичні рубрики. Журнал видається українською мовою.

“Прийди” – це катехичний журнал, заснований в 2007 р. Видання позиціонує себе як щоквартальне видання. Проте вихід часопису не завжди є систематичним. Зміст видання складають молитовні рубрики, трактування текстів Євангелія, літургійні читання тощо.

“Голос семінарії” – це часопис Вищої Духовної Семінарії Святого Духа в Кам’янці-Подільському (Хмельницька область), що видається українською мовою з 2008 р. Цільовою аудиторією часопису є молоді хлопці, які розпізнають свою дорогу покликання. Контент видання: життя семінаристів, богословські теми, роздуми, портрети святих, літургійний рік, музика, розмови з священниками. Хоча часопис позиціонує себе як газета, йому притаманні властивості журнального формату.

“Світло” – щомісячна газета Мукачівської дієцезії РКЦ (Закарпатська область), заснована в 2009 році, продовжує видаватись сьогодні. Головні теми: події з життя дієцезії, роздуми над Святим Письмом, хроніки паломництв, соціальні проекти.

“Голос серця” – видання парафії Йосафата в м. Дніпропетровську. Газета представлена кількома номерами в 2009 і 2010 роках. Часопис виходить українською мовою. На сайті парафії є доступ до примірників у форматі PDF. Зосередження на житті парафії, промовах отців церкви.

Отримавши базові дані щодо окреслених медіа, можемо на цій основі згрупувати видання за певними категоріями. Власне, типологія – це “метод (а також результат) наукового пізнання, наукової систематизації, класифікації (зокрема газет, журналів, телерадіо-програм) на основі загальних для них ознак і властивостей”³. В даній роботі термін “типологія” вживається для позначення процесу класифікації католицьких видань для виявлення їх спільних та відмінних ознак.

На думку більшості дослідників, основною типотворюючою ознакою є цільове та соціальне призначення періодичного видання. Виходячи з цього, римо-католицька періодика знаходить своє відображення в типі “релігійні часописи”.

³ Типологія // Философский энциклопедический словарь. – М., 1983. – С.685.

Проаналізувавши досвід попередників з типології релігійних мас-медіа, синтезувавши теоретичні позиції авторів щодо їх класифікації, вважаємо за доречне прийняти видавничу ознаку як типоформуючу і для римо-католицьких видань. Вважаємо, що для створення загальної картини, на основі якої зможе ґрунтуватись більш деталізоване дослідження тематики видань, необхідно проаналізувати католицькі медіа за такими параметрами: А) видавець часопису; Б) тип видання; В) час функціонування видань на українському ринку; Г) адміністративно-територіальний рівень; Д) формальні ознаки: періодичність, об'єм, наклад; Е) цільова аудиторія; Є) мова видання; Ж) наявність інтернет-версій.

В категорії “видавець” виділяємо дієцезіальні видання – десять часописів; видання монарших орденів, місій, спільнот – вісім; часописи, які заснували та видають релігійні навчальні установи, – сім; медіа, що видають релігійні видавництва, – один часопис. Таким чином, видання РКЦ в Україні найчастіше засновують і видають структурні одиниці церкви (дієцезії, парафії тощо) або ордени, місії, спільноти, що утворюються з українців, але мають подібний досвід роботи за кордоном. Також простежується тенденція організації медіа навчальними закладами РКЦ.

Із всієї сукупності два видання є бюлетнями, шість – газетами, решта – вісімнадцять – журналами. Хоча деякі із часописів позиціонують себе як газети, їм притаманні ознаки журнального формату. При поділі періодичних видань на види ми беремо до уваги не назву видання чи офіційно закріплення за ним статусу, а комплекс характерних, суттєвих ознак. В цьому спираємося на офіційний та правочинний документ, у якому подається класифікація періодичних видань – державний стандарт ДСТУ 3017 — 95 “Видання. Основні види. Терміни та визначення”⁴.

Римо-католицька періодика виходила в 10 із 24 областей України: шість видань випускались у Вінницькій області, п'ять – у Київській, чотири – у Хмельницькій, три – у Харківській, по два часописи функціонували в Львівській та Рівненській областях, по одному – в Житомирській, Чернігівській, Дніпропетровській та Закарпатській. Жодного періодично видання не представлено в АР Крим.

⁴ ДСТУ 3017-95. Видання. Основні види: Терміни та визначення. – К., 1995.

Переважна більшість часописів РКЦ позиціонувала себе як загальнонаціональне видання через специфіку поширення релігійної – і, зокрема, католицької – преси: хоча часописи найчастіше не можна було придбати у кіосках преси і навіть у костелах інших населених пунктів, вони розповсюджувались у лікарнях, місцях позбавлення волі тощо. Опираючись на цю позицію, визначаємо реальний рівень розповсюдження преси таким чином: загальнодержавними є десять часописів, така ж кількість є регіональними, шість – місцевими.

За часом функціонування на українському ринку католицькі видання можна умовно розділити на дві групи:

1. видання, засновані до 2000р.: 16 часописів, шість з яких виходить сьогодні (“CREDO”, “Католицький вісник”, “Посланець Божого милосердя”, “Волянина з Волині”, “Слово між нами”, “Діти Непорочної”);

2. видання, що були засновані в останні 10 років: 10 часописів, п’ять з яких видається сьогодні (“Водограй”, “Розарій”, “Прийди”, “Голос семінарії”, “Світло”).

Тож із 26-ти часописів, що були засновані в незалежній Україні, сьогодні видається 16, тобто більше 60% всієї періодики.

Серед формальних ознак вагоме місце посідає визначення періодичності видання, що нерозривно пов’язана з показниками обсягу і накладу, безпосередньо впливає на змістове наповнення періодики.

За періодичністю поділяємо видання на:

1) видання, що виходять 2 рази на місяць – один часопис (“Католицький вісник” (обсяг 24 стор., наклад – 4 500 примірн.).

2) щомісячні – три газети обсягом від 8 до 16 сторінок, накладом від 600 до 1500 примірників і вісім журналів обсягом від 14 до 54 сторінок, накладом від 900 до 14 000 примірників;

3) видання, що виходять 1 раз на 2 місяці (6 разів на рік): одна газета та чотири журнали обсягом від 34 до 48 сторінок, накладом від 1500 до 3000 примірників.

4) щоквартальні (1 раз на 3 місяці – 4 рази на рік) – три бюлетні та чотири журнали обсягом від 36 до 180 сторінок, накладом від 2000 до 5000 примірників.

5) щорічні – збірник “Studia Catholica Podoliae” (обсяг – близько 700 стор., наклад – 2 000 прим.).

Тож характерною ознакою для римо-католицьких бюлетнів є щоквартальний вихід, журнали виходять з різною періодичністю, проте найбільші тиражі спостерігаються у щомісячних видань, зокрема у дитячого журналу “Водограй”. Обсяг видань фіксований, у більшості журналів він становить 32 сторінки.

Фактично всі видання розраховані на віруюче населення країни. Вони не диференціюють свою аудиторію за ознаками статі. Немає і чіткої вікової диференціації. Виняток становлять журнали для дітей.

Спільним показником для більшості видань є мова: 18 із 26 часописів виходять виключно українською мовою. До так званих “видань-дублів”, що вміщують в одному випуску дві мови, належить “Волення з Волині”, “Радість віри”, “Studia Catholica Podoliae” (українську і польську), “Ave Maria”, “Посланець Божого милосердя” (українську і російську). Ще три видання – “Слово з нами”, “Водограй”, “Зернятко” – виходять двома мовами: українською та російською. Проте накладі українських версій значно вищі.

Крім сайту “CREDO”, розвинутих онлайн-версій католицьких часописів наразі немає: найчастіше в мережі Інтернет представлена інформація про видання; фрагментарно контент окремих часописів відображається у соціальних мережах, на дієцезіальних сайтах.

Висновки. Таким чином, українська римо-католицька преса, маючи широку читацьку аудиторію, а відтак потужні комунікативні здатності, залишається майже недослідженим сектором ЗМІ. Результати проведеної класифікації видань засвідчили, що більшість із них є україномовними журналами з фіксованим обсягом, що існують понад 10 років, виходять з різною періодичністю, проте найбільші тиражі спостерігаються у щомісячних видань. Фактично всі медіа розраховані на віруюче населення країни, але не диференціюють свою аудиторію за ознаками статі. Також немає чіткої вікової диференціації. Всі досліджувані часописи виконують настанови Ватиканського Собору, пропагують та популяризують ідеї, прийняті на ньому.